Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziesiąta izba)

z dnia 21 marca 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Usługi płatnicze w ramach rynku wewnętrznego – Dyrektywa 2007/64/WE – Artykuł 74 ust. 2 – Zlecenie płatnicze przelewu – Nieprawidłowy unikatowy identyfikator podany przez płatnika – Wykonanie transakcji płatniczej na podstawie unikatowego identyfikatora – Odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych odbiorcy

W sprawie C-245/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunale ordinario di Udine (sąd w Udine, Włochy) postanowieniem z dnia 30 marca 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 9 kwietnia 2018 r., w postępowaniu:

Tecnoservice Int. Srl, w upadłości,

przeciwko

Poste Italiane SpA,

TRYBUNAŁ (dziesiąta izba),

w składzie: C. Lycourgos, prezes izby, E. Juhász i I. Jarukaitis (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu Poste Italiane SpA przez A. Fratini, avvocatessa,

– w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez F. Subrani oraz A. Collabollettę, avvocati dello Stato,

– w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, J. Vláčila oraz O. Serdulę, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez H. Tserepę-Lacombe oraz V. Di Bucciego, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

* Język postępowania: włoski.

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 74 i 75 dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniającej dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylającej dyrektywę 97/5/WE (Dz.U. 2007, L 319, s. 1).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między Tecnoservice Int. Srl, w upadłości (zwaną dalej „Tecnoservice"), a Poste Italiane SpA w przedmiocie przelania kwoty pieniężnej błędnemu odbiorcy ze względu na podanie przez płatnika nieprawidłowego unikatowego identyfikatora.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy 40, 43 i 48 dyrektywy 2007/64 mają następujące brzmienie:

„(40) Podstawowym warunkiem w pełni zintegrowanego, zautomatyzowanego systemu przetwarzania płatności oraz pewności prawnej w odniesieniu do wywiązania się przez użytkowników usług płatniczych z wszelkich podstawowych zobowiązań powinno być uznanie rachunku odbiorcy […] pełną kwotą dokonanego przez płatnika transferu […].

[…]

(43) W celu zwiększenia wydajności systemów płatności na terytorium całej [Unii Europejskiej] wszystkie zlecenia płatności inicjowane przez płatnika i denominowane w euro lub w walucie państwa członkowskiego spoza obszaru euro, w tym polecenia przelewu i przekazy pieniężne, powinny być wykonywane w maksymalnym terminie jednego dnia […]. Zważywszy na fakt, że krajowe infrastruktury płatnicze są zazwyczaj wysoce wydajne, państwa członkowskie powinny w stosownych przypadkach mieć możliwość utrzymania lub ustalenia przepisów określających termin wykonania krótszy niż jeden dzień roboczy, aby zapobiec obniżeniu poziomu usług w porównaniu ze stanem obecnym.

[…]

(48) Dostawca usług płatniczych powinien mieć możliwość jednoznacznego określenia informacji wymaganych do prawidłowego wykonania zlecenia płatniczego. Z drugiej jednak strony państwa członkowskie nie powinny mieć możliwości wprowadzania wymogu szczególnych identyfikatorów dla transakcji płatniczych, aby uniknąć rozdrobnienia i powstania zagrożenia dla procesu tworzenia zintegrowanych systemów płatności [w Unii]. Nie powinno to jednak uniemożliwić państwom członkowskim wprowadzenia wymogu, zgodnie z którym dostawca usług płatniczych płatnika powinien działać z należytą starannością i sprawdzić, o ile jest to możliwe z technicznego punktu widzenia i nie wymaga wprowadzania zmian ręcznie, spójność unikatowego identyfikatora, a jeżeli stwierdzi się brak spójności unikatowego identyfikatora – odmówić wykonania zlecenia płatniczego i powiadomić o tym płatnika. Odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych powinna ograniczać się do prawidłowego wykonania transakcji płatniczej zgodnie ze zleceniem płatniczym złożonym przez użytkownika takiej usługi".

4 Artykuł 4 tej dyrektywy stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[…]

5) »transakcja płatnicza« oznacza działanie zainicjowane przez płatnika lub odbiorcę, polegające na lokowaniu, transferze lub wycofaniu środków, niezależnie od rodzaju pierwotnych zobowiązań między płatnikiem a odbiorcą;

[…]

21) »unikatowy identyfikator« oznacza kombinację liter, liczb lub symboli określoną przez dostawcę usług płatniczych użytkownikowi usług płatniczych, którą użytkownik usług płatniczych zobowiązany jest dostarczyć w celu jednoznacznego zidentyfikowania drugiego biorącego udział w danej transakcji płatniczej użytkownika usług płatniczych lub jego rachunku płatniczego;

[…]”.

5 Rozdział 2, zatytułowany „Pojedyncze transakcje płatnicze”, widniejący w tytule III wspomnianej dyrektywy, zawiera art. 37, zatytułowany „Informacje i warunki”. Artykuł ten przewiduje w ust. 1:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby następujące informacje i warunki były dostarczane lub udostępniane użytkownikowi usług płatniczych:

a) wyszczególnienie informacji lub unikatowy identyfikator, które muszą być dostarczone przez użytkownika usług płatniczych, aby zlecenie płatnicze zostało prawidłowo wykonane;

[…]”.

6 Rozdział 3, zatytułowany „Umowy ramowe”, zamieszczony w tytule III wspomnianej dyrektywy, zawiera art. 42, zatytułowany „Informacje i warunki”. Artykuł ten brzmi następująco:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby użytkownik usług płatniczych otrzymywał następujące informacje i warunki:

[…]

2) dotyczące korzystania z usługi płatniczej:

[…]

b) wyszczególnienie informacji lub podanie unikatowego identyfikatora, które muszą być dostarczone przez użytkownika usług płatniczych, aby zlecenie płatnicze mogło zostać prawidłowo wykonane;

[…]”.

7 Artykuł 74 dyrektywy 2007/64, zatytułowany „Nieprawidłowe unikatowe identyfikatory”, stanowi:

„1. Jeżeli zlecenie płatnicze jest wykonywane zgodnie z unikatowym identyfikatorem, zlecenie płatnicze w odniesieniu do odbiorcy określonego w unikatowym identyfikatorze uważa się za wykonane prawidłowo.

2. Jeżeli unikatowy identyfikator podany przez użytkownika usług płatniczych jest nieprawidłowy, dostawca usług płatniczych nie ponosi odpowiedzialności na mocy art. 75 za niewykonanie lub wadliwe wykonanie transakcji płatniczej.

Dostawca usług płatniczych płatnika podejmuje jednak rozsądne działania, aby odzyskać środki zaangażowane w transakcję płatniczą.

[…]

3. Jeżeli użytkownik usług płatniczych dostarcza informacje dodatkowe względem informacji określonych w art. 37 ust. 1 lit. a) lub art. 42 pkt 2 lit. b), dostawca usług płatniczych ponosi odpowiedzialność jedynie za wykonanie transakcji płatniczych na podstawie unikatowego identyfikatora podanego przez użytkownika usług płatniczych".

8 Artykuł 75 tej dyrektywy, zatytułowany „Niewykonanie lub wadliwe wykonanie", stanowi w istocie w ust. 1 i 2, że przewidziane w nim przypadki ponoszenia odpowiedzialności pozostają „bez uszczerbku dla […] art. 74 ust. 2 i 3" wspomnianej dyrektywy.

Prawo włoskie

9 Dyrektywa 2007/64 została transponowana do prawa włoskiego przez decreto legislativo n. 11, recante attuazione della direttiva 2007/64/CE (dekret ustawodawczy nr 11 dotyczący transpozycji dyrektywy 2007/64/WE) z dnia 27 stycznia 2010 r. (dodatek zwyczajny do GURI nr 36 z dnia 13 lutego 2010 r., zwany dalej „dekretem ustawodawczym nr 11/2010").

10 Artykułami 24 i 25 dekretu ustawodawczego nr 11/2010 dokonano transpozycji art. 74 i 75 dyrektywy 2007/64, przejmując ich brzmienie niemal dosłownie.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

11 W dniu 3 sierpnia 2015 r. dłużnik spółki Tecnoservice złożył swojemu bankowi zlecenie dokonania płatności przelewem bankowym na rzecz tej spółki poprzez uznanie rachunku bieżącego otwartego w Poste Italiane, oznaczonego unikatowym identyfikatorem w rozumieniu art. 4 pkt 21 dyrektywy 2007/64, a mianowicie międzynarodowym numerem rachunku bankowego (zwanym dalej „numerem IBAN"). W tym zleceniu przelewu wskazano również nazwę zamierzonego odbiorcy tego przelewu, mianowicie Tecnoservice.

12 Przelew został dokonany na rachunek odpowiadający temu numerowi IBAN. Jednakże okazało się, że przelewu dokonano na rzecz podmiotu innego niż Tecnoservice, która nigdy w konsekwencji nie otrzymała należnej jej kwoty.

13 Tecnoservice wytoczyła powództwo przeciwko Poste Italiane przed Tribunale ordinario di Udine (sąd w Udine, Włochy), sąd odsyłający, podnosząc, że odpowiedzialność Poste Italiane wynika z niesprawdzenia, czy numer IBAN wskazany przez zleceniodawcę odpowiada nazwie odbiorcy. Poste Italiane dopuściła zatem do tego, by rozpatrywana kwota trafiła do błędnego odbiorcy, pomimo istnienia wystarczających podstaw do stwierdzenia, że unikatowy identyfikator jest nieprawidłowy.

14 Zdaniem Poste Italiane nie ponosi ona żadnej odpowiedzialności, ponieważ dokonała przelewu na rachunek odpowiadający numerowi IBAN wskazanemu przez zleceniodawcę i nie jest zobowiązana do przeprowadzenia jakiejkolwiek dodatkowej weryfikacji.

15 Sąd odsyłający zauważa w tej kwestii, że przepisy dyrektywy 2007/64 przewidują w istocie, że zlecenie płatnicze wykonane zgodnie z unikatowym identyfikatorem uważa się za wykonane prawidłowo.

16 Jednakże jego zdaniem wykładni art. 74 i 75 dyrektywy 2007/64 i w konsekwencji odnośnych przepisów prawa krajowego można dokonywać dwojako.

17 Zgodnie z pierwszą wykładnią te dwa artykuły mają zastosowanie wyłącznie do stosunku istniejącego między płatnikiem a jego bankiem, a nie do stosunku istniejącego między bankiem odbiorcy płatności a innymi zainteresowanymi, takimi jak zleceniodawca, rzeczywisty odbiorca bądź błędnie wskazany odbiorca. W takim przypadku do tego drugiego stosunku należałoby stosować wyłącznie uregulowania krajowe, często oparte na zasadach odpowiedzialności odmiennych i szerszych niż te wprowadzone tą dyrektywą.

18 Zgodnie z drugą wykładnią oba artykuły mają zastosowanie do transakcji płatniczej jako całości, co obejmowałoby również działanie banku odbiorcy. W takim przypadku również odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych odbiorcy byłaby ściśle powiązana wyłącznie z respektowaniem numeru IBAN wskazanego przez zleceniodawcę.

19 W tym względzie sąd odsyłający zauważa, że podmioty odpowiedzialne za pozasądowe rozstrzyganie sporów w ramach Arbitro Bancario e Finanziario (arbitrażu bankowego i finansowego, Włochy) wydawały rozbieżne rozstrzygnięcia w tej dziedzinie, ale że organ odpowiedzialny za koordynację między tymi podmiotami oświadczył, iż skłania się ku tej drugiej wykładni.

20 W tych okolicznościach Tribunale ordinario di Udine (sąd w Udine) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 74 i 75 dyrektywy [2007/64] w brzmieniu obowiązującym w dniu 3 sierpnia 2015 r. i w zakresie obowiązków oraz granic odpowiedzialności dostawcy usług płatniczych, transponowane do włoskiego porządku prawnego przez art. 24 i 25 [dekretu ustawodawczego nr 11/2010], należy interpretować w ten sposób, że mają one zastosowanie wyłącznie do dostawcy usług płatniczych osoby zlecającej wykonanie takiej usługi, czy też w ten sposób, że znajdują one zastosowanie również do dostawcy usług płatniczych odbiorcy?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

21 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 74 i 75 dyrektywy 2007/64 należy interpretować w ten sposób, że gdy zlecenie płatnicze zostaje wykonane zgodnie z podanym przez użytkownika usług płatniczych unikatowym identyfikatorem, który nie odpowiada nazwie odbiorcy wskazanego przez tegoż użytkownika, ograniczenie odpowiedzialności dostawcy usług płatniczych stosuje się tylko do dostawcy usług płatniczych zleceniodawcy, czy także do dostawcy usług płatniczych odbiorcy.

22 Należy przypomnieć, że art. 74 ust. 1 dyrektywy 2007/64 przewiduje, iż „[j]eżeli zlecenie płatnicze jest wykonywane zgodnie z unikatowym identyfikatorem, zlecenie płatnicze w odniesieniu do odbiorcy określonego w unikatowym identyfikatorze uważa się za wykonane prawidłowo”. Artykuł 74 ust. 2 akapit pierwszy tejże dyrektywy uściśla, że „[j]eżeli unikatowy identyfikator podany przez użytkownika usług płatniczych jest nieprawidłowy, dostawca usług płatniczych nie ponosi odpowiedzialności na mocy art. 75 za niewykonanie lub wadliwe wykonanie transakcji płatniczej”.

23 Należy zatem zauważyć, że ponieważ z akt sprawy przedłożonych Trybunałowi wynika, iż wątpliwości sądu odsyłającego dotyczą w istocie wykładni art. 74 ust. 2 dyrektywy 2007/64, odnoszącego się w szczególności do przypadku, w którym unikatowy identyfikator podany przez użytkownika usług płatniczych jest nieprawidłowy, w celu udzielenia temu sądowi użytecznej odpowiedzi wystarczy dokonać wykładni tego ostatniego przepisu.

24 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w celu dokonania wykładni przepisu prawa Unii należy brać pod uwagę nie tylko jego brzmienie, lecz także kontekst, w jakim został on umieszczony, oraz cele regulacji, której część przepis ten stanowi [wyroki: z dnia 2 września 2015 r., Surmačs, C-127/14, EU:C:2015:522, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 16 listopada 2016 r., DHL Express (Austria), C-2/15, EU:C:2016:880, pkt 19].

25 W niniejszym przypadku należy stwierdzić, że brzmienie art. 74 ust. 2 akapit pierwszy dyrektywy 2007/64, w którym użyto jedynie wyrażenia „dostawca usług płatniczych", nie czyni żadnego rozróżnienia między różnymi dostawcami usług płatniczych. W świetle tego brzmienia ograniczenie odpowiedzialności, którą przepis ten przewiduje, ma zatem zastosowanie do każdego z usługodawców uczestniczących w transakcji, a nie tylko do jednego z nich.

26 Ta literalna wykładnia znajduje potwierdzenie w kontekście, w jaki wpisuje się ten przepis. Po pierwsze, „transakcja płatnicza" jest bowiem zdefiniowana do celów dyrektywy 2007/64 w art. 4 pkt 5 tej dyrektywy jako działanie „zainicjowane przez płatnika lub odbiorcę", polegające na lokowaniu, transferze lub wycofaniu środków, niezależnie od rodzaju pierwotnych zobowiązań między płatnikiem a odbiorcą. Z definicji tej wynika zatem, że pojęcie „transakcji płatniczej" odnosi się do całościowego i pojedynczego działania między płatnikiem a odbiorcą, a nie jedynie do poszczególnych stosunków płatnika i odbiorcy z jego własnym dostawcą usług płatniczych.

27 Po drugie, art. 74 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2007/64 nakłada jedynie na „dostawcę usług płatniczych płatnika" obowiązek podjęcia stosownych starań, aby odzyskać środki zaangażowane w transakcję płatniczą. Zatem gdyby prawodawca Unii chciał ograniczyć wyłącznie do dostawcy usług płatniczych płatnika skutki art. 74 ust. 2 akapit pierwszy dyrektywy 2007/64 w odniesieniu do płatności wykonywanych na podstawie unikatowego identyfikatora podanego przez użytkownika, uściśliłby to również w tym przepisie.

28 Ponadto przedstawiona w pkt 25 niniejszego wyroku wykładnia art. 74 ust. 2 dyrektywy 2007/64 znajduje także potwierdzenie w celach tej dyrektywy. Należy bowiem zauważyć, iż, po pierwsze, z motywu 40 dyrektywy 2007/64 wynika, że zmierza ona w szczególności do zapewnienia w pełni zintegrowanego i zautomatyzowanego systemu przetwarzania transakcji, a po drugie, z jej motywu 43 – że zmierza ona do zwiększenia wydajności i szybkości systemów płatności. Tym celom automatycznego przetwarzania i szybkości płatności lepiej zaś służy taka wykładnia tego przepisu, która ogranicza odpowiedzialność zarówno dostawcy usług płatniczych płatnika, jak i dostawcy usług płatniczych odbiorcy, co zwalnia tych usługodawców z obowiązku sprawdzenia, czy unikatowy identyfikator podany przez użytkownika usług płatniczych faktycznie odpowiada osobie wskazanej jako odbiorca.

29 Ponadto należy zauważyć, że motyw 48 dyrektywy 2007/64 uściśla wprawdzie, że państwa członkowskie mają swobodę ustanowienia, o ile jest to możliwe z technicznego punktu widzenia i nie wymaga wprowadzania zmian ręcznie, wymogu staranności spoczywającego na dostawcy usług płatniczych „płatnika". Jednakże motyw ten, nie dokonując rozróżnienia pomiędzy dwiema kategoriami usługodawców, wskazuje, że odpowiedzialność dostawcy usług płatniczych powinna ograniczać się do prawidłowego wykonania transakcji płatniczej zgodnie ze zleceniem płatniczym złożonym przez użytkownika takiej usługi.

30 Z całości powyższych rozważań wynika, że na przedstawione pytanie należy odpowiedzieć, iż art. 74 ust. 2 dyrektywy 2007/64 należy interpretować w ten sposób, że gdy zlecenie płatnicze zostaje wykonane zgodnie z podanym przez użytkownika usług płatniczych unikatowym identyfikatorem, który nie odpowiada nazwie odbiorcy wskazanego przez tegoż użytkownika, przewidziane przez ten przepis ograniczenie odpowiedzialności dostawcy usług płatniczych stosuje się zarówno do dostawcy usług płatniczych płatnika, jak i do dostawcy usług płatniczych odbiorcy.

W przedmiocie kosztów

31 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziesiąta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 74 ust. 2 dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniającej dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylającej dyrektywę 97/5/WE należy interpretować w ten sposób, że gdy zlecenie płatnicze zostaje wykonane zgodnie z podanym przez użytkownika usług płatniczych unikatowym identyfikatorem, który nie odpowiada nazwie odbiorcy wskazanego przez tegoż użytkownika, przewidziane przez ten przepis ograniczenie odpowiedzialności dostawcy usług płatniczych stosuje się zarówno do dostawcy usług płatniczych płatnika, jak i do dostawcy usług płatniczych odbiorcy.

Podpisy